

АНОТАЦІЯ

Васенко О. Ю. Семантичний домен ВІЙНА у вимірі корпусної стилістики (на матеріалі англомовної воєнної прози XIX–XXI століть). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія. Карпатський національний університет імені Василя Стефаника Міністерства освіти і науки України, Івано-Франківськ, 2026.

Дисертація присвячена вивченню обливостям стилістичної репрезентації семантичного домена ВІЙНА в рамках англомовної прози XIX–XXI століть на воєнну тематику.

Актуальність теми дослідження зумовлена тенденціями сучасного мовознавства, які зорієнтовані на дослідження значущих суспільних проблем, серед яких війна є однією з найпродуктивніших з погляду її віддзеркалення у світовій культурі і які передбачають аналіз семантичних доменів як концептуальних структур із застосуванням інструментарію корпусної стилістики.

Об’єктом дослідження виступає семантичний домен ВІЙНА в англомовній прозі XIX–XXI століть на воєнну тематику.

Предметом дослідження є корпусно-стилістичні параметри семантичного домена ВІЙНА в англомовній воєнній прозі XIX–XXI століть.

Мета дослідження полягає у встановленні специфіки корпусно-стилістичної репрезентації семантичного домена ВІЙНА в англомовній воєнній прозі XIX–XXI століть на воєнну тематику.

Матеріалом дослідження слугує корпус англомовної прози XIX–XXI століть на воєнну тематику, що складається з 45 прозових текстів різних авторів загальним обсягом 4 324 753 слова, а також 177 лексем, семантично пов’язаних із доменом ВІЙНА, та їхні колоканти, котрі були відібрані в межах корпусу англомовної прози XIX–XXI століть на воєнну тематику.

Наукова новизна отриманих результатів визначається комплексним підходом до дослідження семантичного домена ВІЙНА. Вперше окреслено внутрішню структуру та організацію семантичного домена ВІЙНА в межах корпусу англомовної прози ХІХ–ХХІ століть. У роботі вперше здійснено аналіз семантичного домена ВІЙНА та його субдоменів у стилістичному вимірі. Новим є дослідження семантичної просодії семантичного домена ВІЙНА в межах корпусу англомовної прози ХІХ–ХХІ століть. У дисертації також уперше здійснено аналіз засобів метафоричної об'єктивації семантичного домена ВІЙНА в межах корпусу англомовної прози ХІХ–ХХІ століть на воєнну тематику.

Теоретичне значення роботи полягає у комплексному підході до аналізу семантичного домена ВІЙНА, методика якого може бути використана при дослідженні інших семантичних доменів. Аналіз репрезентації семантичного домена ВІЙНА засобами корпусної стилістики визначається її внеском у теорію семантики та корпусної лінгвістики, а отримані результати дослідження мовностилістичних засобів становлять внесок у теорію концептуальної метафори. Дослідження має **практичну цінність**, котра полягає у можливості використання її результатів та ілюстративного матеріалу в освітньому процесі, зокрема у підготовці спеціалістів із семантики, корпусної лінгвістики та корпусної стилістики, у спецкурсах та практичних курсах із викладання англійської мови та літератури. Результати дослідження можуть використовуватися під час створення навчально-методичних матеріалів, орієнтованих на автоматизовану обробку природної мови та застосування комп'ютерних методів аналізу англомовної прози.

Теоретико-методологічною основою дослідження слугували праці з корпусної лінгвістики (Ф. В. Кедінг, В. Г. Френсіс, Г. Нельсон, Г. Куцера, В. Френсіс, Д. Байбер, С. Конрад, Р. Реппен, Дж. Астон, Л. Бернард, Г. Кеннеді, А. Вілсон, В. А. Широков, П. Бейкер, А. Гарді, Т. МакЕнері, М. Девіс, А. Гарді, С. Бук, І. П. Ділай, М. П. Ділай, К. І. Мізін, І. Д. Карамішева), корпусної стилістики (Дж. Бурроуз, В. В. Балабін, П. Бейкер, В. Брезіна, С. Бук, Дж. Ліч);

когнітивної семантики, зокрема методологічний апарат теорії лексичних і семантичних доменів (Д. Крістал, Р. Квірк, С. Ганстон, Г. Френсіс, С. Ганстон, Х. Шмід, В. Тойберт) і теорії концептуальної метафори (Дж. Лакофф, М. Джонсон, Дж. Чартеріс-Блек, А. Дейн'ян, З. Кьовечеш, І. С. Шевченко, Я. В. Бистров, О. Я. Дойчик, С. С. Кобута, У. Т. Тацакович).

У першому розділі «Теоретичні засади дослідження семантичних доменів у художньому тексті» проаналізовано дослідження, присвячені визначенню лексичних та семантичних доменів, семантичних полів, використанню засобів корпусної стилістики в розрізі аналізу семантичних доменів, а також особливостей метафоричної об'єктивації семантичних доменів в англомовній прозі. Розмежовано поняття семантичного домена та семантичного поля як окремих семантичних структур, що є взаємопов'язаними, однак не тотожними. Базуючись на попередніх дослідженнях, запропоновано визначення семантичного домена ВІЙНА як комплексного феномена, що має свою організаційну структуру, яка відтворює як масштабний комплекс численних термінологічних та інституційних понять, так і травматичний досвід учасників бойових дій.

Другий розділ «Методологічні засади корпусно-стилістичного аналізу семантичного домена ВІЙНА в англомовній воєнній прозі XIX–XXI століть» присвячено розробленню методологічної бази і методики аналізу семантичного домена ВІЙНА, а також визначенню умов та принципів формування корпусу англомовної прози XIX–XXI століть на воєнну тематику. У розділі поетапно описано процес аналізу семантичного домена ВІЙНА на матеріалі корпусу англомовної прози XIX–XXI століть. Окрім цього, окреслено покрокову процедуру формування корпусу англомовної прози XIX–XXI століть на воєнну тематику і застосування необхідного програмного забезпечення для здійснення корпусно-стилістичного дослідження семантичного домена ВІЙНА. Шляхом аналізу лексем, що семантично належать до семантичного домена ВІЙНА, сформовано структуру цього домена на основі групування лексем за тематичними ознаками. Аналіз показав, що семантичний домен ВІЙНА

складається з 9 взаємопов'язаних субдоменів, які формують його структуру. Субдомен ВІЙСЬКОВІ ЗВАННЯ ТА БОЙОВІ ОДИНИЦІ задає інституційну вертикаль, ОЗБРОЄННЯ відтворює технічну предметність, БОЙОВІ ДІЇ ТА СЦЕНИ БОЮ передають динаміку в наративі, ШКОДА І ВТРАТИ візуалізують деструктивність процесу війни, УПРАВЛІННЯ І ОРГАНІЗАЦІЯ задають процедурний каркас війни, ІНФРАСТРУКТУРА відтворює просторовий аспект війни, БЕЗПЕКА І ЗАГРОЗА задають тон напруги, РЕЗУЛЬТАТ БОЮ передають оцінку змальованих подій, а ВІЙНА І МИР задають орієнтаційну вісь між різними етапами війни. Ще одним елементом цього розділу є створення методології аналізу семантичної просодії семантичного домена ВІЙНА, що базується на аналізі його найбільш репрезентативних (ключових) лексем. Наостанок, у цьому розділі було сформовано методологію аналізу метафоричної об'єктивації семантичного домена ВІЙНА в рамках англійської прози XIX–XXI століть на воєнну тематику. Аналіз показав, що семантичний домен ВІЙНА репрезентований п'ятьма основними метафоричними моделями: ВІЙНА є ГРА, ВІЙНА є ФІЗИЧНА СИЛА, ВІЙНА є ТВАРИНА, ВІЙНА є КОНТЕЙНЕР, ВІЙНА є ПОДОРОЖ.

У третьому розділі «Семантичний домен ВІЙНА та його складники в англійській воєнній прозі: корпусно-стилістична перспектива» аналізуються стилістичні особливості кожного із 9 субдоменів, і на основі отриманих даних формується узагальнений стилістичний портрет семантичного домена ВІЙНА.

Загалом у корпусі домінують оцінні та інтенсивні прикметникові модифікатори і дієслова дії, які разом утворюють поєднання описових, динамічних та інституційних моделей колокації. Це формує цілісну картину воєнного дискурсу, де поєднуються технічний опис, рух і кульмінація бойових дій, а також оцінка їхніх наслідків.

Узагальнений аналіз колокацій у домені ВІЙНА показує, що вони формують кілька основних типів. Найпоширенішими є атрибутивні моделі колокації типу прикметник + іменник, які виконують оцінну, інтенсивну або класифікаційну функцію (*experienced officer, heavy casualties, fierce battle,*

decisive victory). Значну частку становлять також дієслівні колокації, що описують дії та процеси (*engage, storm, bombard*), надаючи тексту динаміки та відображаючи перебіг військових подій. Окрім цього, помітними є іменникові моделі (*war effort, threat level, peace treaty*), які формують інституційний і процедурний аспект військового дискурсу.

Аналіз семантичної просодії засвідчив домінування негативного типу семантичної просодії, котрий простежується при формуванні негативної оцінності шляхом поєднання ключових лексем семантичного домена ВІЙНА із їхніми колокантами. Метафорична об'єктивація застосовується здебільшого для відтворення негативних характеристик війни – три з п'яти метафоричних моделей мають помітне одностороннє негативне значення, що перегукується з домінуванням модифікаторів негативного характеру серед колокантів субдоменів семантичного домена ВІЙНА. Так, наприклад, ВІЙНА є ФІЗИЧНА СИЛА відтворює різкість та болісність впливу війни для людей. ВІЙНА є КОНТЕЙНЕР дозволяє читачеві відчувати складність та замкненість ситуації, у якій перебувають учасники війни. ВІЙНА є ТВАРИНА вказує на безжалісну та жорстоку сторону війни і допомагає читачеві це відчувати шляхом наділення війни властивостями кровожерливих та голодних звірів. ВІЙНА є ГРА слугує способом дистанціювання і спрощення процесів війни до масштабу гри чи змагання, яке потрібно виграти. Окрім цього, вона іноді несе аспект іронії як ще один елемент дистанціювання. Метафора ВІЙНА є ПОДОРОЖ відтворює темпоральний аспект війни як процесу, що починається, триває та закінчується.

Дисертаційна праця має перспективу подальших досліджень, яка полягає у розширенні корпусу та уточненні його структурного поділу за піджанрами, типом воєнного досвіду, географією конфліктів і наративною позицією. Перспективним є поглиблення граматичного аналізу домена в аспекті типових синтаксичних конструкцій, модальності валентності ключових лем, а також подальших процедур виявлення метафор у великих корпусах з метою точнішого співвіднесення статистичних профілів з когнітивними моделями.

Ключові слова: семантичний домен ВІЙНА, когніція, когнітивістика, когнітивна лінгвістика, концепт, концептуальна метафора, корпусна лінгвістика, корпусна стилістика, воєнна проза XIX–XXI ст., асоціація, моделювання, семантика, стилістичні засоби, корпусно-базована методологія, колокація.

ABSTRACT

Vasenko, O. Y. The Semantic Domain of WAR in the Context of Corpus Stylistics (Based on English-Language War Prose of the 19th–21st Centuries). – Qualifying Research Thesis (manuscript).

Thesis submitted for obtaining the Doctor of Philosophy degree in 03 Humanities, Specialty 035 Philology. Vasyl Stefanyk Carpathian National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, 2026.

This dissertation research is devoted to the peculiarities of the stylistic representation of the semantic domain WAR within the framework of 19th–21st-century English-language prose on military themes.

The relevance of this research topic stems from trends in contemporary linguistics that focus on significant social issues, among which war is one of the most fruitful in terms of its reflection in world culture, and which involve the analysis of conceptual structures through the lens of corpus stylistics.

The object of the study is the semantic domain WAR in 19th–21st-century English-language war-themed prose.

The subject of the study is the corpus-stylistic parameters of the semantic domain WAR in 19th–21st-century English-language war prose.

The aim of the study is to identify the specifics of the corpus-stylistic representation of the semantic domain WAR in 19th–21st-century English-language war-themed prose.

The research material is based on a corpus of 19th–21st-century English-language prose on military themes, consisting of 45 prose texts by various authors totaling 4,324,753 words, as well as 177 lexemes semantically related to the WAR

domain, and their collocations, which were selected from the corpus of 19th–21st-century English-language prose on military themes.

The scientific novelty of the obtained results is determined by a comprehensive approach to the study of the WAR semantic domain. For the first time, the internal structure and organization of the WAR semantic domain within the corpus of 19th–21st-century English-language prose have been outlined. This work is the first to analyze the semantic domain WAR and its subdomains in a stylistic dimension. A novel contribution is the study of the semantic prosody of the semantic domain WAR within the corpus of 19th–21st-century English-language prose. The dissertation also presents the first analysis of the means of metaphorical objectification of the semantic domain WAR within a corpus of 19th–21st-century English-language prose on military themes.

The theoretical significance lies in the development of a comprehensive approach to the study of the WAR semantic domain, the methodology of which can be applied to the study of other semantic domains. The analysis of the representation of the semantic domain WAR using corpus stylistics is defined by its contribution to the theory of semantics and corpus linguistics, while the results of the study of linguistic-stylistic means contribute to the theory of conceptual metaphor. The study has **practical value**, which lies in the possibility of using its results and illustrative material in the educational process, particularly in the training of specialists in semantics, corpus linguistics, and corpus stylistics, as well as in specialized and practical courses on teaching English language and literature. The research results can be used in the development of teaching materials focused on the automated processing of natural language and the application of computational methods for analyzing English-language prose.

The theoretical and methodological foundation of this study was provided by works on corpus linguistics (F. W. Keding, W. G. Francis, G. Nelson, G. Kutscher, G. Leech, W. Francis, D. Biber; S. Conrad, R. Reppen, J. Aston, L. Bernard, G. Kennedy, T. McEnery, A. Wilson, V. A. Shyrovkov, P. Baker, A. Hardy, M. Davis, A. Hardy, S. Book, I. P. Dilay, M. P. Dilay, K. I. Mizin, I. D. Karamysheva), corpus

stylistics (J. Burrows, V. V. Balabin, P. Baker, V. Brezina, S. Book, G. Leech); cognitive semantics, in particular the methodological apparatus of the theory of lexical and semantic domains (D. Crystal, R. Quirk, S. Gunston, G. Francis, S. Hanston, H. Schmid; V. Toibert) and the theory of conceptual metaphor (G. Lakoff, M. Johnson; J. Charteris-Black, A. Deignan, Z. Kövecses, I. S. Shevchenko, Ya. V. Bystrov, O. Ya. Doichyk, S. S. Kobuta, U. T. Tatsakovych).

The first chapter, “Theoretical Foundations of Research on Semantic Domains in Literary Texts,” analyzes studies devoted to the identification of lexical and semantic domains, semantic fields, the use of corpus stylistics in the analysis of semantic domains, as well as the characteristics of metaphorical objectification of semantic domains in English-language prose. The concepts of a semantic domain and a semantic field are distinguished as separate semantic structures that are interrelated but not identical. Based on previous research, a definition of the semantic domain WAR is proposed as a complex phenomenon with its own organizational structure, which reflects both a large-scale complex of numerous terminological and institutional concepts and the traumatic experiences of combatants.

The second chapter, “Methodological Foundations of Corpus-Stylistic Analysis of the ‘WAR’ Semantic Domain in English-Language War Prose of the 19th–21st Centuries,” is devoted to developing a methodological framework and methodology for analyzing the WAR semantic domain, as well as the conditions and principles for compiling a corpus of 19th–21st-century English-language prose on the theme of war. The chapter provides a step-by-step description of the process of analyzing the semantic domain of WAR using a corpus of 19th–21st-century English-language prose. In addition, a step-by-step procedure is outlined for forming a corpus of 19th–21st-century English-language prose on the theme of war and for applying the necessary software to conduct a corpus-stylistic study of the semantic domain WAR. Through the analysis of lexemes that semantically belong to the WAR semantic domain, the structure of this domain was formed based on the grouping of lexemes by thematic features. The analysis showed that the WAR semantic domain consists of 9 interrelated subdomains that form its structure. The MILITARY RANKS AND COMBAT UNITS

subdomain defines the institutional hierarchy, WEAPONS reflects the technical aspects, COMBAT ACTIONS AND BATTLE SCENES convey the narrative's dynamics, DAMAGE AND LOSSES visualize the destructiveness of the war process, COMMAND AND ORGANIZATION define the procedural framework of war, INFRASTRUCTURE reflects the spatial aspect of war, SECURITY AND THREAT set the tone of tension, BATTLE OUTCOMES convey an assessment of the depicted events, and WAR AND PEACE provide an orientational axis between the various stages of war. Another key aspect of this chapter is the development of a methodology for analyzing the semantic prosody of the WAR semantic domain, based on an analysis of its most representative key lexemes. Finally, this section developed a methodology for analyzing the metaphorical objectification of the WAR semantic domain within the framework of 19th–21st-century English-language war-themed prose. The analysis showed that the semantic domain WAR is represented by five main metaphorical models: WAR IS A GAME, WAR IS A PHYSICAL FORCE, WAR IS AN ANIMAL, WAR IS A CONTAINER, WAR IS A JOURNEY.

The third chapter, “The ‘WAR’ Semantic Domain and Its Components in English War Prose from a Corpus-Stylistic Perspective,” analyzes the stylistic features of each of the nine subdomains, and based on the data obtained, a generalized stylistic portrait of the ‘WAR’ semantic domain is constructed.

Overall, the corpus is dominated by evaluative and intensive adjectival modifiers and action verbs, which together create a combination of descriptive, dynamic, and institutional collocation patterns. This forms a coherent picture of war discourse, combining technical description, the progression and climax of combat operations, as well as an assessment of their consequences.

A general analysis of collocations in the WAR domain shows that they form several main types of combinations. The most common are attributive collocations of the adjective + noun type, which serve an evaluative, intensive, or classificatory function (experienced officer, heavy casualties, fierce battle, decisive victory). Verbal collocations describing actions and processes (engage, storm, bombard) also constitute a significant proportion, lending the text dynamism and reflecting the course of military

events. In addition, noun-based models (war effort, threat level, peace treaty) are prominent, forming the institutional and procedural aspect of military discourse.

An analysis of semantic prosody revealed the dominance of the negative type of semantic prosody, which is evident in the formation of negative evaluations through the combination of key lexemes from the WAR semantic domain with their collocates. Metaphorical objectification is used primarily to convey the negative characteristics of war – three out of five metaphorical models have a distinct one-sided negative connotation, which aligns with the dominance of negative modifiers among the collocates of the subdomains of the WAR semantic domain. For example, WAR IS A PHYSICAL FORCE conveys the harshness and pain of war's impact on people. WAR IS A CONTAINER allows the reader to feel the complexity and confinement of the situation in which war participants find themselves. WAR IS AN ANIMAL points to the ruthless and brutal side of war and helps the reader feel this by attributing the characteristics of bloodthirsty and hungry beasts to war. WAR IS A GAME serves as a means of distancing and simplifying the processes of war to the scale of a game or competition that must be won. In addition, it sometimes carries an element of irony as another means of distancing. The metaphor WAR IS A JOURNEY captures the temporal aspect of war as a process that begins, continues, and ends.

This dissertation offers **prospects for further research**, which involve expanding the corpus and refining its structural classification by subgenre, type of war experience, geography of conflicts, and narrative perspective. A promising direction is to deepen the grammatical analysis of the domain in terms of typical syntactic constructions, the valency modality of key lemmas, as well as further procedures for identifying metaphors in large corpora with the aim of more accurately correlating statistical profiles with cognitive models.

Keywords: semantic domain WAR, cognition, cognitive science, cognitive linguistics, concept, conceptual metaphor, corpus linguistics, corpus stylistics, 19th–21st-century war prose, association, modeling, semantics, stylistic devices, corpus-based methodology, collocation.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України категорії Б:

1. Васенко, О. Ю. (2024). Особливості репрезентації лексем ENEMY і VIETNAMESE у спогадах учасників війни у В'єтнамі. *Folium*, 2024, 62-69.

DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2024.4>

URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/folium/issue/view/18>

2. Васенко, О. Ю. (2025). Корпусний аналіз ідіом домена ВІЙНА в рамках корпусу англомовної прози XIX–XXI ст. на воєнну тематику. *Філософські трактати*, 17(2), 164-177.

DOI: [https://doi.org/10.21272/Ftrk.2025.17\(2\)-15](https://doi.org/10.21272/Ftrk.2025.17(2)-15)

URL: <https://tractatus.sumdu.edu.ua/index.php/journal/article/view/1291>

3. Васенко, О. Ю. (2026). Метафорична об'єктивація семантичного домену ВІЙНА в англомовній прозі XIX-XXI століть. *Вісник науки та освіти*, 1(43), 345-362.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-1\(43\)-345-362](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-1(43)-345-362)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/36527>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Васенко О. Ю. (2023). Семантичний домен WAR у вимірі корпусної стилістики (на матеріалі корпусу англомовної прози на воєнну тематику XIX–XXI ст.). Тези доповідей конференції «Політ. Сучасні проблеми науки-2023». (С. 11–12). Київ. Національний авіаційний університет.

URL: <https://oarp.nau.edu.ua/2023/06/16/tezy-dopovidej-khkhiii-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-polit-suchasni-problemy-nauky-2023-ftml/>

2. Васенко О. Ю. (2024). Особливості репрезентації лексем «ENEMY» і «VIETNAMESE» у спогадах учасників війни у В'єтнамі (за корпусом мемуарів військовослужбовців Збройних сил США). Тези доповідей IV Міжнародної науково-прикладної інтернет-конференції «Корпусна лінгвістика в науці та освіті», присвяченої 190-річчю Українського державного університету імені

Михайла Драгоманова 2024 року. (С. 13–14). Київ. Український державний університет імені Михайла Драгоманова.

URL:

https://fif.udu.edu.ua/images/Conferences/2024/Corpus/Program_Papers_2024.pdf

3. Васенко О. Ю. (2024). Стилiстичнi особливостi семантичних доменiв у свiтлi корпусного аналізу. Тези доповiдей XVI Мiжнародної наукової конференції «Iноземна фiлологiя у XXI столiттi»: 2024. (С. 80–82). Запорiжжя. Запорiзький нацiональний унiверситет.

URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/25745>

4. Васенко О. Ю. (2025). Семантичний домен WAR у вимiрi корпусної стилiстики (на матерiалi корпусу англomовної прози на воєнну тематику XIX–XXI ст.). Тези доповiдей Всеукраїнської науково-практичної iнтернет-конференції з мiжнародною участю «Актуальнi проблеми сучасної лiнгвiстики та методики викладання мови i лiтератури 2025». (С. 123–128). Житомир. Житомирський державний унiверситет iменi Iвана Франка. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/43016/>

5. Васенко О. Ю. (2025). Семантичний домен WAR у вимiрi корпусної стилiстики (на матерiалi корпусу англomовної прози на воєнну тематику XIX–XXI ст.). Тези доповiдей V Мiжнародної науково-практичної конференції «Корпусна лiнгвiстика в науцi та освiтi 2025» (С. 133–134). Київ. Український державний унiверситет iменi Михайла Драгоманова.

URL:

https://fif.udu.edu.ua/images/Conferences/2024/Corpus/Program_Papers_2025.pdf